maart 2015, prijs €4,95

Els & Kinderen

www.elsnoorduyn.nl

www.kridatie.nl

Interview met
Micha de Winter

Els van Noorduyn
Kinderen en paarden

Interview met
Gijs Sprenger

Spel Column Jongeren ADHD
Onderwijs Interviews Favorieten

Maakt jouw talent,
jouw footprint het verschil?

KriDaTie

WWW.KRIDATIE.NL

Maakt uw bedrijf de beweging
die nodig is voor de toekomst?

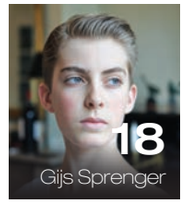

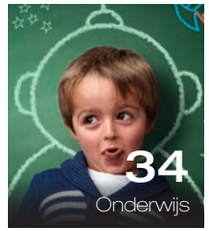

Inhoud

Maart 2015

Colofon 4
Openingswoord 5
Spelende kinderen 6
Column Anneke Sanders 8
Interview Micha de Winter 10
Levi & Sylvester 14
Favorieten Els 17
18 **Interview** Gijs Sprenger
21 **Gedicht**
22 **Jongeren**
26 **Interview** Helga Meurs
30 **ADHD**
34 **Onderwijs** Thieu Besselink
38 **Slotwoord**

Colofon

Hoofdredactie Els van Noorduyn

Redactie Marcelle van de Leur, Wies Enthoven, Godelieve Spaas

Vormgeving Angeline Taal, Artee Grafische Vormgeving

Drukwerk Drukkerij Roelofs

Fotografie Didi Lehnhausen, Boy Hazes

Els van Noorduyn

KriDaTie

Rijksstraatweg 188

3956 CV Leersum

www.kridatie.nl

www.elsnoorduyn.nl

Copyright © 2015 Els van Noorduyn. Niets van deze uitgave mag geheel of gedeeltelijk worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar worden gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever is niet aansprakelijk voor eventuele onjuistheden in deze uitgave. De uitgever is niet verantwoordelijk voor handelingen van derden welke mogelijkerwijs voortvloeien uit het lezen van deze uitgave. De uitgever behoudt zich het recht voor ingezonden materiaal zonder kennisgeving vooraf geheel of gedeeltelijk te publiceren.

Openingswoord Kinderen

Ik hoor mijzelf regelmatig zeggen: ik heb wat met kinderen.
En dan komen de vragen natuurlijk. Wat heb ik dan met ze? Waarom vind ik kinderen zo belangrijk? Is dit gevoel van mij over kinderen wederzijds? Zo veel vragen die ik mezelf stel… En dus kan ik weer op zoek naar antwoorden, mij verteld door kinderen.

Wat ik van mijzelf weet, is dat het mij niets uitmaakt of het gaat om heel jonge kinderen, om pubers, om kinderen met beperkingen of wat voor kinderen dan ook. Kinderen hebben iets puurs, iets zuivers – ook als de situatie lastig voor ze is. Ze kunnen heerlijk direct en verassend uit de hoek komen en je met een vlijmscherpe waarneming vertellen hoe hun wereld eruit ziet of wat ze van je vinden. Deze vorm van eerlijkheid – zuiver zijn – is voor mij goud. Daarom kun je zulke interessante dingen met ze doen. Zij nemen je mee naar andere werelden met hun eigen taal, hun spontaniteit, hun fantasie, hun fascinerende blik op de wereld, hun verwondering, hun nieuwsgierigheid en hun initiatieven die je steeds weer enorm verbazen en waar ik heel erg van hou.

Dat handje in mijn hand als een jonge sporter vraagt: wil je mij helpen? Of dat meisje dat knel zit tussen de maatschappij, school, ouders en instanties en vraagt: mag ik wel op deze wereld zijn? Of die jongeren die tegen je zeggen: jij hebt iets te bieden wat ik nergens anders kan krijgen. Een groter compliment kun je niet krijgen.

En dan aan de slag! Dat is echt spannend. Meestal begrijpen we elkaar vrij snel. Ik hanteer dezelfde helderheid die zij ook hebben maar laat hen andere dimensies ervaren of andere ordeningen. Altijd met doelen die gehaald moeten worden. Ik stel altijd eisen, in welke situatie dan ook. Het openstaan en open zijn, van mij en van de kinderen, voor al het andere dat dan in gezamenlijkheid ontstaat, maakt dat we samen leren op een fascinerende manier. Zij nemen mij bij de hand en laten me hun wereld zien. En ik voeg toe of vraag. Of we laten het samen stil worden.

Hoezo druk? Hoezo moeilijke kinderen? Waarom willen wij toch zo graag dat kinderen zo leven en zich zo gedragen dat wij iets met ze kunnen? Écht samen zijn is spontaan geven en met liefde ontvangen! Hoe houden wij dat goud bij ons in een wereld vol afleiders en aannames van ‘hoe het hoort’? Kijk naar kinderen en je weet echt heel zeker hoe het anders kan.

Voelt u zich uitgenodigd om eens anders naar kinderen te kijken? ■

Els van Noorduyn

"Spelende kinderen - je móet wel blijven kijken naar hun spel"

Spelende kinderen

door **Els van Noorduyn**

Herkent u dat ook: kinderen uit verschillende culturen, die elkaars taal niet spreken maar wel met elkaar spelen en elkaar begrijpen? Of dat u samen een bordspel speelt en een kind dan opeens tegen je zegt: 'Je let niet op, de regel is veranderd en ik heb gewonnen!' Kom dan maar eens aanzetten met 'afspraak is afspraak'. Want het kader is al veranderd voordat jij het doorhebt.
Of kinderen die bij het buitenspelen razendsnel leren hoe je van knikkeren en balspelen kunt inschatten wat handig is en wat niet…

Kinderen leren van teamspel samenwerken en leiderschap te herkennen en te onderkennen, en daarin je eigen houding te bepalen.
Uitspelen van situaties en manipuleren: het zit er al heel jong in.

En wat denkt u van stoeien, elkaars krachten meten en je grenzen opzoeken? Of met verstoppertje: zoek wat je niet ziet en kunt vinden? Zo spannend! En behalve dat je in teamspel leert om te gaan met verliezen en winnen, samenwerken zonder scheidsrechter en dat je vals speelt, plaagt en uitdaagt… is het bovenal het genieten van het spel dat me zo raakt bij spelende kinderen. Ieder kind maakt intensief plezier als het speelt.

Spelende kinderen – je móet wel blijven kijken naar hun spel.

Zo spontaan, zo zonder remmingen. In het spel herken je al of de een meer ruimte nodig heeft dan de ander. En wie de leiders zijn, wie beschouwt, wie origineel is, wie lef heeft. Maar wat alle kinderen delen is hun oneindige nieuwsgierigheid. Vooral op hun eigen wijze met hun eigen talen.
Zo vaak verrassen ze ons met hun eigen taal, zo treffend, geen gedraai. Recht voor zijn raap.

> **"Uitspelen van situaties en manipuleren: het zit er al heel jong in"**

Ook grappig om te zien: kinderen willen altijd met materialen spelen. Pannen zijn brandweerhoofddeksels, de stofzuigerslang is de brandweerslang. Kinderen in arme landen maken hun eigen speelgoed van wat ze maar kunnen vinden.

Van nature kennen kinderen geen faalangst, denk ik. Maar de een durft wel meer dan de ander. Gelukkig maar.

Wat moet je nog meer leren om gelukkig te zijn? ■

Sophia Kinderziekenhuis: een veilige plek voor kinderen en hun ouders

column van **Anneke Sanderse**

Mw. Drs. (Anneke) Sanderse - van der Weide

Directeur Sophia Kinderziekenhuis

Iedere morgen rij ik, ver voor de files uit, van Den Haag naar Rotterdam om mijn dag door te brengen in het Sophia Kinderziekenhuis. Hier, in dit grootste kinderziekenhuis van Nederland, wordt iedere dag intensieve zorg geleverd aan een grote groep kwetsbare kinderen. Het is een academisch ziekenhuis met als gevolg dat veel ernstig zieke kinderen hier verblijven.

De groei en ontwikkeling van kinderen staat centraal en we leveren zorg op hoog niveau voor kinderen met over het algemeen een gecompliceerde ziekte. Onze jongste patiënten wegen slechts een paar honderd gram. De oudsten zijn rond de achttien jaar en vaak kind aan huis op een afdeling. Voor de kinderen en voor hun ouders is het Sophia Kinderziekenhuis een vertrouwde omgeving. Een plek waar ruimte en begrip is voor angsten, waar ze zeker kunnen zijn van eerlijkheid en openheid over hun ziekte maar ook van een optimistische benadering, die uitgaat van alles wat wél mogelijk is.

Het Sophia is voor mij een bijzondere plek. We werken met een grote groep (1600) zeer gepassioneerde en betrokken medewerkers die ervoor hebben gekozen om met deze ernstig zieke kinderen te werken. Vanuit mijn rol als directeur van het Sophia is het heel bijzonder om hier, samen met de hoogleraren en managers, leiding aan te geven. Het is echter ook een moeilijke taak omdat de zorg voor het ziek kind zich lastig verhoudt tot alle zeer diverse bedrijfsmatige problemen die we met elkaar voortdurend moeten oplossen. Neem daarbij de aanhoudende bezuinigingen in de zorg en de spagaat tussen 'het beste voor het zieke kind' en 'afnemende financiële middelen en complexe bedrijfsvoering' is compleet.

Hierin is het belangrijk een goede balans te vinden. Oog voor de kinderen en hun noden en belangen, oog voor de medewerkers, autonomie van medewerkers om het werk goed en naar eigen inzicht te doen, het bewaken van de werklast zowel fysiek als emotioneel. Maar ook oog voor de bedrijfsvoering, aanhoudende bezuinigingen, wet- en regelgeving, kwaliteits- en veiligheidseisen en veel externe partijen die invloed hebben op de gewenste strategie van het kinderziekenhuis.

Er zijn momenten dat dit heel goed gaat, dat we de goede dingen met elkaar doen in onze organisatie. En dat we merken aan ouders en kinderen dat ze een veilige plek vinden in het Sophia waar oog is voor het kind en het gezin (family centred care). Bijvoorbeeld op onze afdeling Neonatologie waar we in een hoogwaardige technologische omgeving met heel veel apparatuur rond een heel klein baby'tje fantastisch mooie, menselijke zorg leveren. Soms ook slaan we de plank volledig mis en belanden we in moeizame discussies met veel bureaucratie en verschuilen achter regels en procedures, wachtlijsten, onmogelijkheden en gebrek aan elan en energie om het snel op te lossen.

Dan probeer ik snel bij te sturen. Aandacht te geven aan medewerkers, focus aan te brengen om het probleem op te lossen. Energie en positief denken te genereren en balans aan te brengen tussen de grote stappen die we vaak moeten zetten en de kleine dingen die er werkelijk toe doen. En ik probeer daarin een voorbeeld te zijn, zelf zoeken naar de balans, oog voor details, werkelijk contact met de mensen om mij heen en toch sturen op hoofdlijnen. In de ochtend om 7 uur, bij aankomst in Rotterdam, eerst een lekkere Latte Macchiato bij Doppio om de dag goed te beginnen. Dat helpt, het schuilt vaak in de kleine dingen! ■

Interview

Micha de Winter

Omgaan met verschillen, juist omdat dit de kracht is van mensen

door **Els van Noorduyn**

Micha de Winter (Oss, 1951) is hoogleraar pedagogiek aan de Universiteit Utrecht. Hij publiceerde vele boeken en artikelen en was van 2001 tot 2013 kroonlid van de Raad voor Maatschappelijk Ontwikkeling (RMO), een adviesorgaan van de overheid. Als pedagoog heeft hij vele stromingen zien komen en gaan in zijn vak. Ik denk dat hij kinderen echt begrijpt.
Uit alles wat hij zegt, spreekt liefde voor het kind. Maar hij is het lang niet altijd eens met de manier waarop 'wij volwassenen' met kinderen omgaan. Voor dit interview kende ik hem niet. Dat maakt het extra spannend om een interview te hebben.

Ik kom in veel verschillende omgevingen. Mijn afspraak met de directeur van een groot bedrijf vindt in de regel plaats in een groot zakelijk kantoor. En in de sportwereld zit ik meestal op de grond. Micha – ik mag hem tutoyeren – ontvangt me in een kleine ruimte. Dat hoort bij Micha.

Even tussendoor: hij vertelt mij stomverbaasd te zijn dat zijn kleindochter op de computer een Cito-toets aan het maken is. Als ze die toets niet goed maakt, is de kans groot dat het advies weleens kan zijn: doe het nog maar een jaartje over.

Micha aan het woord:
"Wie heeft bedacht dat kleuters een Cito-toets moeten kunnen doen? Wie zegt dat een kind precies op zijn vierde of vijfde moet beginnen met lezen en schrijven? Dat komt omdat de politiek heeft gekozen voor rationele kennis elementen. Het beleid van de politiek is in het onderwijs vertaald naar opbrengstgericht onderwijs.

In 2000 is in Portugal afgesproken dat wij een kenniseconomie moeten zijn. Kenniseconomie (ook wel informatiemaatschappij) is een vrij abstract begrip uit de economie, waarmee wordt bedoeld dat een significant deel van de economische groei in de samenleving voortkomt uit (technische) kennis. Het is een maatschappij waarin de productiefactor kennis een steeds belangrijkere plaats inneemt ten opzichte van arbeid, natuur en kapitaal (de drie traditionele productiefactoren); dit past binnen de algemene verschuiving van arbeid in landbouw via industrie naar diensten. Het land en organisaties zijn verworden tot een toets- en regeleconomie. Het gevolg van de kenniseconomie is dat aandacht versmalt en je de omgeving niet meer ziet. Er is zoveel meer te zien dan in je eigen omgeving. Denken vanuit versmalde aandacht kan angstig maken en zorgt voor afsluiting van je geest. Dat betekent dat je maar één betekenis ziet en vaak is die nog wenselijk voor jezelf. Burgerschap vormgegeven in persoonlijke ontwikkeling in het onderwijs vindt geen aansluiting bij de visie van het cognitieve denken.

In de krant vind je lijstjes met de beste scholen, gebaseerd op de hoge cijfers van de gemaakte toetsen. Ouders kiezen vanuit dat aanbod. Daarmee hebben de ouders een zeer belangrijke stem in de kwaliteit van de school. Wat wel belangrijk is voor kinderen is dat er gewerkt wordt aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen. Die houdt niet op bij de kleuterschool. Als je daar in het onderwijs te weinig aandacht aan besteedt, is dat een enorme verarming voor kind en samenleving.
De doelstellingen van de Lissabonakkoorden – Europa moet de belangrijkste kenniseconomie van de wereld worden – zijn niet gehaald. Dus al die prachtige 'targets' voor het onderwijs zijn niet gehaald. Dat zegt dat wij naar een lerende economie moeten gaan. Dat betekent dat mensen anders om kunnen gaan met hun vermogens. Nieuwe vormen van samenwerken ontstaan, denk maar aan de sociale media. Nieuwe dwarsverbanden ontstaan waarvan wij nog geen idee hebben wat dat dan is. Wij kunnen nieuwe dingen bedenken; dat is wat zo belangrijk is voor het onderwijs. Dat maakt deze nieuwe wijze van denken zo uitdagend en interessant. Het is belangrijk dat de politiek deze nieuwe doelstellingen begrijpt en de ruimte biedt ze te toe te passen in elke onderwijsinstituut.
Nu zijn we nog gefocust op de toets. Kinderen zijn al cognitief getraind om cijfers te halen. We zijn veel te eenzijdig gefocust geraakt op het toetsen van cognitieve kwaliteiten. Dat is in het licht van de toekomstige eisen die aan burgers gesteld worden en smalle opvatting van wat belangrijk is."
Micha is daar heel kritisch op.

> **"Het gevolg van de kenniseconomie is dat aandacht versmalt en je de omgeving niet meer ziet"**

"Er wordt alleen maar geprotocolleerd. Docenten worden gewantrouwd, de leraar is een verdachte. Vroeger was hij de keizer in zijn lokaal. Dat moest veel gestructureerder, vond iedereen. Nu is het zo dat het lastig is om een goede leraar te zijn. Er zou veel meer ruimte moeten zijn voor de docent als mens en als professional."
En dan: "Zoals jij je eigen kennis inzet in de sportwereld."

Ik kan mij helemaal vinden in zijn betoog voor de sociale en emotionele ontwikkeling van kleine en grote mensen. Ik denk dat het doorslaggevend is voor de kwaliteit, het plezier en het genieten van het leven.

Micha gaat verder:
"Wij vertrouwen niet meer op mensen maar op toetsen. En toetsen zijn maar een klein deel van de werkelijkheid. Toetsen zetten kinderen vaak vast in hun ontwikkelingsmogelijkheden. Kleine kinderen

zijn slim en creatief. Hoe behoud je dat? Kinderen ontwikkelen zich niet continu, dat gaat schoksgewijs. Het kan goed zijn dat een kind op een bepaald moment niet kan rekenen maar een half jaar later wel. Als er op dat eerdere moment een toets was, krijgt het kind direct bijles. Terwijl je bij een kind op punt X niet kunt voorspellen wat het op moment Y gaat doen of kan. Het zijn soms onverklaarbare sprongen."

Els:
"Ik denk dat wij met deze sprongen niets meer kunnen. Ontwikkelen heeft geen vast patroon en dan raken wij tegenwoordig van slag af. Terwijl het juist zo interessant is en veel plezier geeft als je naar die sprongen kijkt.

"Omgaan met verschillen levert juist meer op dan het gemiddelde"

Er is geen enkel vertrouwen in opvoeders. Geen vertrouwen dat het goed komt. Maar dat kunnen wij echt wel. Van vroeger weten wij dat er gedacht werd van 'niets doen aan het kind, het doet het zelf wel' tot 'geef het kind de ruimte'. Maar de waarheid ligt in het midden. Ontwikkelen gaat met pieken en dalen, met schokken. Het kind bepaalt! En dat vind ik zo spannend en boeiend. Nu is dit een periode dat het systeem de andere kant op gaat. Ver weg van ervaringsleren, dat wil zeggen: de kinderen in de situatie brengen waarin zij kunnen leren. Contexten bieden die leerrijk zijn."

Vreedzame scholen

Dat houdt Micha erg bezig. "De docenten en directie konden geen les meer geven, er was agressie in de klas en dat had misschien te maken met maatschappelijke achterstand. De buitenwereld werd naar binnen gebracht en de docenten werden politiemensen. Dat betekende vechten en agressie, kortom: straatgedrag in de klas. Constructief leren was niet meer mogelijk. De scholen die dit programma hebben geadopteerd zijn democratische scholen. Scholen als laboratoria waar in de ervaring zelf geleerd wordt. De kinderen moeten hun eigen conflicten oplossen. Dit wordt geleerd via mediationtechnieken, dat is tegenovergesteld aan zoals het vroeger was: elkaar afbreken. Leren omgaan met verschillen, dat is nu wat er geleerd wordt. Jong geleerd is oud gedaan."

Een vraag: hoe betrokken ben je met je omgeving?

"Je hoort je te verdiepen in je omgeving. De vreedzame principes zit in het DNA van de scholen.
Mijn rol is onderzoek doen en uitbreiding van dit type scholen, nu zo'n zeshonderd. Vroeger was er een toon: je gedraagt je slecht. Altijd in die neerwaartse spiraal.
Nu is het verschil tussen de omgeving en de sfeer groot binnen de vreedzame scholen. Het sociale klimaat is goed; over jezelf denken heeft een positieve boost gekregen.

Kinderen horen zich verbonden te voelen met hun omgeving. Je moet in hen geloven, hen vertrouwen geven en hen prikkelen. 'Ik doe ertoe en heb ik een plek op de wereld'. Het is belangrijk dat zij dat gevoel hebben en perspectief hebben om te weten dat er een plek is. Dat zij ertoe doen en niet meer anoniem zijn. Als er niemand is die ze speciaal vindt, betekent dit een veel grotere kans op drugs en criminaliteit.

"Je hebt een samenleving nodig die verschillen tussen volwassenen en tussen kinderen erkent en waardeert"

Echt belangrijk is dat je kinderen het idee geeft: je bent belangrijk voor mij. Dat levert een positief zelfbeeld op. Nu zijn we in elk opzicht kinderen aan het labelen, of het nu over gedrag gaat of over het slikken van medicijnen, bijvoorbeeld bij ADHD. En de reden is: dan kunnen wij ermee omgaan. Dit 'niet kunnen' van de kinderen komt op de voorgrond.

In een cultuur van individualisering verwachten we van elk individu dat het vorm geeft aan zijn of haar eigen levensloop, ofwel biografie. Tegelijkertijd zijn de grenzen van wat wij acceptabel vinden veel smaller geworden. Een afwijking van het gemiddelde wordt als ongewenst ervaren. Grenzen van 'normaal' zijn smaller. Het klinische denken is de school binnengekomen en remt het kind. Wij hebben overal een naam of conclusie voor maar wij kunnen niet meer omgaan met de verschillende kinderen; wij doen ze onrecht aan. Kinderen in een stramien zetten, is een grote zuigkracht geworden.
Omgaan met verschillen levert juist meer op dan het gemiddelde. Wat kunnen wij leren van dove kinderen? Of van kinderen met andere interesses dan de gangbare?
Wij doen kinderen nu onrecht aan door alleen maar instrumenteel te werken. En: gemiddeld is gewoon. Ouders hebben hoge verwachtingen van hun kinderen en het kind wil een eigen identiteit en acceptatie van het anders zijn.
Normaal worden: hoezo?!"

De laatste woorden van Micha spreken mij zeer aan: "Je hebt een samenleving nodig die verschillen tussen volwassenen en tussen kinderen erkent en waardeert."

Nog steeds een gedreven man, die Micha. En dat is goed om te zien. ■

Levi & Sylvester

Fotografie **Boy Hazes**

Levi:

‘Wij kenden elkaar eerst helemaal niet. Sylvester trainde bij René en ik bij Joran, Nick en Daphne. Wij zijn allebei dit seizoen in de groep van Els gestapt. Sylvester wat eerder dan ik.’

Sylvester:

‘Toen ik op een dinsdag aan het trainen was bij Els, riep ze me opeens en zei: ‘Sylvester, er komen drie nieuwe kinderen bij: Janke, Giel en Levi.’ Ik kende Levi alleen van naam, niet qua uiterlijk. Ik was erg benieuwd wie hij was.’

Sylvester heeft eerder verhalen gehoord over Levi van Daphne en Nick. Ze probeerden hem wijs te maken dat Levi sneller was dan Sylvester. Sylvester geloofde dat niet. Maar toch dacht hij: ‘Shit, zou ik een jongere concurrent krijgen? Els vroeg Sylvester om aardig te doen tegen Levi. ‘Levi is erg verlegen,’ had ze gezegd.

Levi:

‘De eerste training met de groep van Els was voor mij verschrikkelijk ongemakkelijk. Ik kende helemaal niemand, hooguit een paar van gezicht. Iedereen was een stuk ouder dan ik. En ik dacht: ze hebben veel meer ervaring. Ik was stil en sloot me erg af van de rest. Sylvester merkte dat en probeerde contact te zoeken tijdens een versnelling: ‘Hey’. Mompelend zei ik gedag terug.

‘Op welke school zit je?’ vroeg Sylvester. Opnieuw mompelde ik iets terug. Pas na de derde poging verstond Sylvester me pas.
Het ging duidelijk nog niet vloeiend tussen ons.
Maar training na training ging het beter.’

“Sylvester vond het leuk dat hij een goed, intellectueel gesprek kon voeren met Levi”

We delen alles met elkaar en motiveren elkaar als het niet lukt in de atletiek.

We zullen elkaar altijd steunen, als vrienden en als trainingsmaatjes.

Twee weken later gaan de jongens samen naar een trainingskamp in Duitsland. Ze reizen samen naar Lelystad en vandaaruit door naar Duitsland.

Levi en Sylvester:

'Op de heenweg naar Lelystad werd het al ietsje losser maar onderweg van Lelystad naar Duitsland kwamen we allebei echt uit onze schulp. We deelden onze meningen over van alles en nog wat. En Levi vroeg steeds naar de koekjes die Sylvester van tevoren had gekocht. Sylvester stelde voor dat we bij aankomst zo snel mogelijk samen naar een kamer zouden sprinten. Wij kwamen samen met Gijs en Mees op een kamer. Toen was de kamer nog erg schoon. De eerste dag lunchten en trainden we samen. Er gebeurde niks speciaals. De volgende dag, toen Mees en Gijs al in de ochtend gingen trainen, wachtten we samen op de training in de middag. We hadden een lang en ingewikkeld gesprek over geloof en de evolutietheorie.' Sylvester vond het leuk dat hij een goed, intellectueel gesprek kon voeren met Levi. Hierna hadden ze hun eerste training samen. Het was een serieuze training maar toch werd er veel gelachen en getreiterd. Na de versnellingen sprong Levi altijd op Sylvesters rug voor de terugweg. Wat zeker niet de laatste keer zou zijn!

'Na deze dag groeiden wij steeds meer naar elkaar toe. De rest vond het ook erg leuk om dat te zien. We werden allebei ziek van het smerige eten maar hadden daarnaast veel lol samen tijdens de vele stoeipartijen, spelletjes en lange gesprekken. We sloten het kamp af met een kamer vol met ei, banaan, modder, zand en andere troep maar ook met hele leuke herinneringen.

Het werd normaal om elkaar tijdens de trainingen in Amsterdam te slaan, schoppen en uit te dagen en vooral veel te lullen tegen elkaar. Buiten de trainingen hebben we ook veel contact en doen we andere dingen samen, zoals een bezoek aan Apenheul.' ■

Favorieten Els

De honderd talen van kinderen
De Reggio Emilia-benadering

[Kleinzoon Lewis]

Mijn kinderen en kleinkinderen

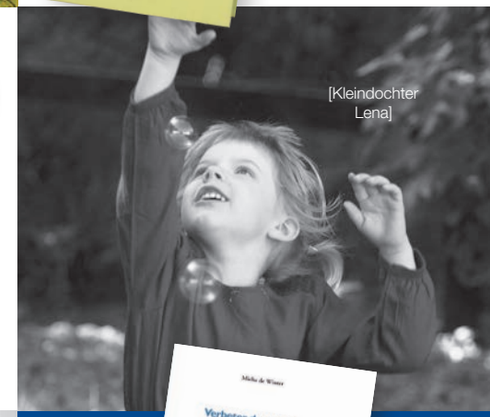
[Kleindochter Lena]

Smart moves, why learning is not all in your head

[Kleinzoon Daniel]

Verbeter de wereld begin bij de opvoeding
Micha de Winter

Gijs Sprenger

door **Els van Noorduyn**

"Het interesseert mij totaal niet hoe anderen over mij denken"

Ik ben thuis bij Gijs en zit naast hem aan een grote tafel. Zijn houding straalt iets onverstoorbaars uit. We kennen elkaar niet en ik stel mezelf voor terwijl zijn moeder er nog even bij blijft zitten. Als ik over mijn sport en de Olympische Spelen vertel, zie ik zijn ogen glimmen. Mijn weg om daar te komen heeft zijn aandacht getrokken. Het ijs is gebroken…

Wie is Gijs? Gijs is nog 13 als ik hem interview. Hij zit op het Koninklijke Conservatorium in Den Haag. Daar volgt hij de dansopleiding. Hij is in zijn klas een van de acht jongens. Vroeger, lang geleden, vond hij dans stom. Totdat hij een voorstelling zag van het Zwanenmeer. Sindsdien is hij geboeid door dans. Hij is later met dansen begonnen dan de geldende norm in de danswereld voorschrijft. Op de auditie van de dansopleiding viel hij op. Ik vraag hem waarom hij opviel. Hij kan mij niet vertellen wat hij heeft gedaan waardoor ze hem eruit pikten. En het interesseert hem ook niet echt. Hij kon dansen! Elk jaar wordt zo'n auditie herhaald. Zeker als je op het hbo wilt komen. Om over te gaan, moet je elke keer laten zien dat je het volgende niveau aankan.

Overdag doet hij havo en daarnaast traint hij elke dag 2,5 uur op de dansacademie. En buitenspelen met vriendjes? Iedereen vindt dat het bij opgroeien hoort, maar heeft hij er niets mee. Ik zie aan zijn gezicht dat ik geen domme vragen moet stellen als: 'Maar het is toch leuk en goed voor je om met andere kinderen te spelen?' Zijn antwoord: 'Ik zie mijn leeftijdgenootjes de hele dag op school en binnen die groep heb ik ook mijn vrienden.' Punt uit.

En dan wil ik toch even weten hoe het er op zijn vorige school aan toe ging. Werd hij geplaagd of vermeden? Gijs: "Nee hoor. Ze vonden mij stoer

omdat ik voor mijn interesse durfde uit te komen. Ik ben nooit geplaagd en ik denk dat dat komt door mijn uitstraling. Het interesseert mij totaal niet hoe anderen over mij denken.' En ook ik zie dat hij heel puur en eerlijk is in zijn uitstaling. Daar kun je niet omheen.

Hij vertelt verder. 'Ik moet wel harder trainen omdat ik een jaar later ingestroomd ben. Maar dat is geen punt. Ik vind mijzelf echt geen bijzonder kind. Ik kies hiervoor en ik doe het zo goed mogelijk. Per jaar doe ik acht voorstellingen. Ik vind het echt heel leuk om mensen te laten zien wat ik kan. Natuurlijk ben ik gespannen voor zo'n voorstelling maar dat went want het hoort erbij. Het maakt je scherper in het laten zien wat je kunt. Zeker als je erachter komt dat je beter bent tijdens de voorstelling dan bij het oefenen. Mentaal ben ik niet bang, maar ik vind het wel spannend als er iets fout gaat tijdens de repetities, Maar dat valt echt weg als ik optreed. Ik kan mij goed ontspannen,' aldus de 13(!)-jarige. 'Wat ik wel spannend vind, is mijn beoordeling volgende week. Maar ik weet echt niet wat de toekomst brengt. Ik volg mijn gevoel. Dat is een natuurlijk gevoel.'

De school benadert de leerlingen op een volwassen manier. En stelt eisen. Maar ook thuis is Gijs dat gewend. Hij spreekt regelmatig met zijn ouders. Zij steunen hem helemaal maar maken hem wel bewust van het feit dat er nog meer is in het leven. Hij offert niets op. In zijn schaarse vrije tijd speelt Gijs piano en zingt. Ook hierin volgt hij zijn eigen gevoel. Hij skiet niet meer omdat de kans op blijvend letsel te groot is. Of hij dat zelf heeft bedacht, weet ik niet. Maar de rust waarmee hij me dat vertelt, getuigt van een opvallend bewustzijnsniveau. 'Ik vind mezelf een gewoon kind en ontwikkel mij ook zo.

Het leven is interessant, niet moeilijk maar ook niet makkelijk. Gewoon leuk!'
Dat is Gijs ten voeten uit. ■

Gedicht Loris Malaguzzi

Zeker, de honderd is er wél

Het kind bestaat uit honderd
Het kind heeft
honderd talen
honderd handen
honderd gedachten
honderd manieren van denken,
van spelen, van spreken.
Honderd, altijd weer honderd
manieren van luisteren
verwonderen en liefhebben
honderd vreugden
om te zingen en te begrijpen
honderd werelden
om te ontdekken
honderd werelden
om uit te vinden

honderd werelden
om te dromen.
Het kind heeft
honderd talen
(en honderd honderd honderd meer)
Maar ze pakken er negenennegentig af.
De school en de samenleving
scheiden het hoofd van het lichaam.
Zij zeggen tegen het kind:
dat hij zonder handen moet denken
zonder hoofd moet handelen
moet luisteren en niet praten
moet begrijpen zonder vreugde
alleen met Pasen en Kerstmis
mag liefhebben en verwonderen.
Ze zeggen tegen het kind:

ontdek de wereld die er al is
en van de honderd
pakken ze er negenennegentig af.
Ze zeggen tegen het kind
dat werk en spel
realiteit en fantasie
wetenschap en verbeelding
hemel en aarde
verstand en droom
dingen zijn
die niet bij elkaar horen.
En dus vertellen ze het kind
dat de honderd er niet is.
Het kind zegt:
Zeker: de honderd is er wél.

[Tekening gemaakt door Els op 12-jarige leeftijd]

Zorg in zoeken naar zin

door **Tjeerd van der Meer**

Als geestelijk verzorger in de jeugdhulpverlening werk ik met jongeren in lastige situaties. Zij hebben ervaringen van mishandeling, misbruik, verwaarlozing en ernstige verliezen. De jeugdhulpverlening is erop gericht te helpen en, volgens het paradigma van de nieuwe Jeugdwet, zo dicht bij het kind/gezin als mogelijk is. In dit artikel laat ik zien wat de toegevoegde waarde is van geestelijke verzorging in zo'n setting aan de hand van drie verhalen van jongeren.

Maar eerst een paar woorden over hoe ik werk en met welke blik ik kijk.
Voor deze leeftijdscategorie is de centrale zoektocht die naar identiteit. Wie ben ik? Wie wil ik zijn? De werkelijkheid van verwachtingen van anderen (vrienden, ouders, leerkrachten, hulpverleners) en (on)mogelijkheden is vaak weerbarstig. Wat kan en lukt eigenlijk? Ondanks het algemene ideaal dat we vrij zijn daarin te kiezen, blijkt dat we niet alles zelf kunnen kiezen. Ook in onze maatschappij zijn er bepaalde keuzes die worden gezien als goed en andere als fout. Met andere woorden: normen en waarden waaraan je hoort te voldoen, al was het alleen maar dat je als individu vrij hoort te kiezen voor een identiteit. Dat wordt niet gezien als een mogelijkheid, maar is een voorgeschreven wet.
Dat maakt het voor de jongeren waar ik mee werk lastig om hun eigen identiteit te vinden. Zij voelen daarbij keuzestress zoals je dat bij het winkelen kunt ervaren. Dat is ook niet gek want de maatschappij spiegelt het voor alsof je een identiteit uit het rek pakt, past en, als die lekker zit, aantrekt. Maar je identiteit heeft alles te maken met wat je meegekregen hebt aan waarden, normen, ideeën en perspectieven. Met andere woorden: het lijkt veel meer op een ontdekkingstocht door de rimboe dan op een winkel – zeker wanneer wat je hebt meegekregen in geen verhouding staat tot wat je is aangedaan. Jongeren ervaren het ook zo: midden in een wildernis te zitten zonder kaart of kompas.
Toch willen ze graag zelf aan de gang. Zij hebben daarbij geen behoefte aan pottenkijkers die ongevraagd commentaar leveren, zeker niet als dat corrigerend is. Hoewel ze ontdekken dat er grenzen zijn aan het plezier door drugs, drank en seks, verkennen ze nauwelijks de bronnen die zicht geven op wat plezier echt is. Toch stellen die bronnen hen in staat zich beter te oriënteren in de rimboe.

Voor mij is het dus zaak daar het gesprek over te voeren, over de bronnen en hoe je je dan kan oriënteren in de wereld. En wat dat te maken heeft met het vinden van je eigen identiteit. Dat kan niet anders dan dat ik me verbind aan een jongere en we samen zoeken naar oriëntatie in de waarden, normen, ideeën en perspectieven die hij/zij meegekregen heeft. Dat betekent schipperen tussen je uitstrekken naar de ander en je terughoudend opstellen. Het is vooral belangrijk ruimte te maken voor de ontdekkingstocht van die jongere. Ze mogen dus ook kiezen om daarvoor niet naar mij toe te komen.

Het verhaal van…

Ik vertel hieronder en aantal verhalen waarin jongeren op zoek zijn naar hun identiteit en hoe aandacht voor zingeving een onmisbaar onderdeel is om zich te oriënteren.

Bijvoorbeeld de jongen met wie ik een afspraak had om bij hem thuis langs te komen. Op de afgesproken datum en tijd bel ik aan bij zijn huis. Door het raam zie ik dat het huis netjes is ingericht. Moeder doet open, laat me binnen en stelt zich voor. Ze roept naar boven, naar haar zoon, dat ik er ben en leidt me naar de woonkamer waar ze aan tafel achter de laptop gaat zitten. De laptop klapt ze dicht. We maken nader kennis en tijdens dat gesprek komt hij de woonkamer binnen. Ik sta op, steek mijn hand uit en stel me voor. Hij geeft me schuchter een hand. Moeder spoort hem aan iets te vertellen over zichzelf. Hij wil niet veel zeggen, zit aan het hoofd van de tafel en doet zijn capuchon op. Hij zet 'm weer af als zijn moeder dat zegt. Hij wil niet meer vertellen dan dat hij graag een gothic jas wil en dat niet van zijn moeder mag. Dan wil hij weg, de hond uitlaten. Ik stel voor met hem mee te lopen. Hij vindt het goed en moeder ook. We lopen een rondje in de buurt. Daar begint hij aan een raadspelletje: ik moet raden waarom hij een gothic jas wil. Ik gok: mee willen doen? Opstandig willen zijn? Gewoon mooi vinden? Hij zegt: jij bent toch gelovig? Het gaat over een figuur uit de bijbel, dan weet jij wel wie, toch? Ik gok: de duivel? En dat klopt. Moeder mag er niks van weten. Hij vraagt wat ik daarvan vind 'want de duivel is toch tegen God?' Ik besluit met geloofstaal terug te spreken en geef aan dat ik niet bang ben, want de duivel is een overwonnen vijand, de kant die al verloren heeft. Wanneer we bij de achterdeur staan, vertelt hij, desgevraagd, dat hij nauwelijks een band heeft met zijn vader. Wanneer we terugkomen, moet ik nog even zijn kamer zien en een computergame spelen. Zijn kamer is rommelig en hij gaat op een zitzak zitten en ik mag op het voeteneinde van het bed zitten. Hij speelt met mij Call of Duty. De

> **"Je identiteit heeft alles te maken met wat je meegekregen hebt aan waarden, normen, ideeën en perspectieven"**

volgende keren spelen we vaak Call of Duty. Vooral mij dood schieten (wat niet zo moeilijk is) is zijn favoriete spelletje. Ik vogel ondertussen uit hoe zo'n Xbox werkt en welke knoppen op de console waarvoor zijn. In het begin komt het niet vaak tot gesprek, maar onder het spel vindt wel wat uitwisseling plaats. Ik leer in ieder geval zijn belevingswereld goed kennen. Op school gaat het niet zo goed en in de plaats waar hij nu woont heeft hij geen vrienden (ze zijn pas verhuisd). Hij vindt school ook niet belangrijk want hij gaat, zegt hij, in de toekomst toch drugs dealen en moorden. Het

einddoel is andere mensen ongelukkig te maken. In de maanden daarna ontstaat steeds meer een band en is het mogelijk om zijn belevingswereld, waarin geweld en paranormale verschijnselen een grote rol spelen, niet alleen meer te verkennen maar ook van kanttekeningen te voorzien. Het groeit uit tot een constructieve relatie die de kwaliteit van vriendschap vertegenwoordigd en die voor hem van groot belang is.
De worsteling tussen geluk en ongeluk, goed en kwaad werd bespreekbaar doordat er aandacht was voor hem. Daarin koerste ik op de betekenis van kwaad, ongeluk en pijn voor hem.

Een tweede verhaal...

Een meisje op een groep vraagt om een gesprek. We besluiten dat tijdens een boswandeling te houden, want ze vindt kleine ruimtes maar niks. Wanneer we wandelen, vertelt ze mij stukje bij beetje haar verschrikkelijke geschiedenis van mishandeling en seksueel misbruik. Het verhaal heeft verscheidene wandelingen nodig om helemaal verteld te worden. Zelf beseft ze stukje bij beetje wat ze allemaal heeft meegemaakt. Dat is al snel te veel. Als ik ernaar vraag, blijkt dat ik de enige ben aan wie zij dit verhaal ooit in zijn geheel verteld heeft. Stukjes zijn wel bij anderen bekend, maar niemand kent het hele verhaal. We spreken af om dit met haar coach en de gedragswetenschapper te delen en een week later zitten we om de tafel om dat te doen. Dan worden ook therapie en andere middelen ingezet om haar te helpen. In haar herbelevingen raakt ze zo nu en dan compleet van de wereld en verwondt ze zichzelf. Gedachten aan en pogingen tot suïcide zorgen uiteindelijk voor een opname in de psychiatrie.
Naast de geestelijk verzorger die haar daar ook begeleidt, zoek ik haar nog af en toe op, spreek met haar en beluister haar verhaal. Na afloop van zo'n gesprek mag ik haar zegenen. In het gebed benoem ik waarover we gesproken hebben en nodig ik de Heilige Geest uit haar te bemoedigen en te helpen. Hoe zou ze zonder bemoedigende woorden en die zegen de therapieën kunnen verdragen?

[advertentie]

Het laatste verhaal...

Tot slot het verhaal van de jongen die zo gefrustreerd was door de strakke regels op de groep dat hij het alleen met agressie tegen de leiding of tegen zichzelf kon oplossen. Hij begreep niet wat er werd bedoeld met uitspraken dat hij zijn woede anders moest gebruiken. Hoe dan? Wat zou hij daarmee kunnen dan? Hij kende alleen de frustratie en, om die te ontwijken, de verdoving daarvan met wiet. Op het moment dat ik op zijn groep kwam voor mijn maandelijkse bezoek, liep hij net de deur uit in volle frustratie over het niet begrijpen van zijn begeleiders. Ik vroeg wat er was dat hij zo mopperend de deur uitliep en hij stopte en deed zijn verhaal. Ik luisterde en vroeg door op zijn woede en boosheid. Langzaam daagde het bij hem dat hij eigenlijk zo boos was omdat het 'm steeds niet lukte van de wiet af te blijven. Het betrapt worden op wietgebruik door de groepsleiding was de trigger voor agressief gedrag. Ik begreep wat hem bezig hield en zei toen dat ze misschien wel gelijk hadden dat hij zijn woede anders moest gebruiken. Zijn reactie was heftig en wanhopig: hoe dan? Na de groepsleiding te hebben ingelicht dat we even 'naar buiten gingen' gingen we op de rokersplek staan en probeerden we samen een weg te vinden in het anders richten van de woede. Niet tegen begeleiders of zichzelf, maar richting wiet en vrienden die hem er steeds inluisden. De energie van die woede zou hij dan kunnen gebruiken om niet te mislukken, maar eindelijk eens uit de cirkel van verslaving te komen. Zo'n perspectief gaf een heel andere energie en eindelijk begreep hij hoe het zou kunnen werken bij hem. We hebben daarna nog twee gesprekken gehad om eens te verkennen hoe hij vond dat de wereld in elkaar zit (zijn levensbeschouwing), wat hij eigenlijk wilde in het leven (zijn doelen) en hoe hij daar zou kunnen komen (zijn geestelijke kracht). Het bracht een omkeer in zijn behandeling en leven.

Zin zoeken

In deze verhalen komt naar voren hoe jongeren worstelen met zichzelf en de wereld om hen heen. Ook is duidelijk dat het daarin niet eenvoudig is je te oriënteren. Verwaarlozing en trauma's zitten in de weg van vertrouwen dat van het leven nog iets goeds te maken valt. Therapie is een belangrijk instrument om deze jongeren te helpen vertrouwen te vinden en verleden te verwerken. Maar vaak liggen daarvoor obstakels in de vorm van vragen als: is er in de wereld wel iets goeds voor mij te vinden? Ben ik niet voorbestemd voor ellende (ik heb immers niks anders gekend)? Is er wel iemand in mij geïnteresseerd? Dat soort vragen verdient een aanspreekpunt en een zoektocht naar een antwoord. Aandacht voor zingeving (geestelijke verzorging) is daarmee een onlosmakelijk onderdeel van hulpverlening. Niet alleen geestelijk verzorgers hebben daarmee van doen, maar alle hulpverleners. Het is echter niet altijd mogelijk om kinderen hulp te bieden. En dat betekent dat het ook wel eens niet lukt en dan loopt het niet goed af.
Een vraag die ik mijzelf regelmatig stel is: hoe maak je het eerste contact als zij uit zichzelf niet komen? De eerste stap om in contact te komen met kinderen is altijd echte aandacht geven en heel erg goed kunnen luisteren. Dat wil niet zeggen dat je dan direct hun problemen hoort. Dat kost tijd en geduld en veel liefde van de gever.
Maar als je dat uiteindelijk lukt, krijg je er een mens voor terug. ■

Tjeerd van der Meer
Coördinator geestelijke verzorging en zingeving bij Jeugdhulp Friesland en Behandelcentrum Woodbrookers

Meer weten?

Sinds 1 januari 2015 is de zorg voor de jeugd helemaal ondergebracht bij de gemeenten. Wat dat betekent, is vastgelegd in de nieuwe Jeugdwet.
U leest er meer over op **www.rijksoverheid.nl**. Kijk op *Onderwerpen > Gezondheid en zorg > Jeugdzorg* of vul als zoekwoord Jeugdwet in. Kijk ook op de website van de Nederlandse Jeugdzorg: **www.njz.nl** en zoek op *Jeugdwet*.

> “Een paard straft niet en oordeelt niet maar reageert simpelweg op het getoonde gedrag van mensen”

Kinderen en paarden: **een zuivere combinatie**

door **Els van Noorduyn**

Buiten aan een tafel bij haar huis vertelt Helga hoe zij kinderen helpt zich bewust te worden van hun ineffectieve gedrag.

“Een paard straft niet en oordeelt niet maar reageert simpelweg op het getoonde gedrag van mensen. Veel kinderen tussen 14 en 20 jaar zijn zo met zichzelf bezig dat zij geen enkel idee hebben wat anderen ervaren bij hun gedrag. Kinderen leven vaak in een wereld waar ze veroordeeld worden en een stempel krijgen – van agressief en communicatief zwak tot faalangstig en de rest van het hele scala aan stempels die we zo graag uitdelen. Maar als je, als kind, geen hulpvraag kunt stellen, heb je geen idee wat je er zelf aan moet doen. Intussen roept iedereen wel tegen je: jij bent verantwoordelijk. En dan weet je als kind niet meer wat je met jezelf aan moet. Juist omdat een paard niet oordeelt, is het omgaan met paarden een fijne manier om te leren: wat zend ik uit? Hoe ontvangt de ander dat? Wat kun je bij de ander lezen? En wat gebeurt er dan in mijn eigen hoofd? Dat kan leiden tot stress.

Vaak is het interessant hoe je met mensen in contact komt. Zo leerde ik Helga Meurs kennen doordat iemand mij liet ervaren wat paarden kunnen betekenen voor een andere vorm van communiceren. We raakten aan de praat en ze vertelde mij trots over project met kinderen. Dan is de link snel gelegd naar dit tijdschrift.

Laatst was hier een groep jonge mannen. Ze mochten zelf een paard uitzoeken en kozen een pony. Vast en zeker vanuit de aanname: die zijn klein en lief en dus kan ons niets gebeuren. Ik vraag nog: weet je het zeker? Ze wisten het zeker. Maar de uitstraling van de groep was zodanig dat de pony ging steigeren en agressief gedrag vertoonde. Het werd zichtbaar

Wie is Helga Meurs?

“Ik heb mij gespecialiseerd in respectvolle communicatie tussen paard en mens. Naast faciliterend coach begeleid ik op vaste basis verandertrajecten voor velerlei bedrijven en non-profit organisaties. Dat doe ik, samen met andere coaches, bij Zeyn, Centrum voor persoonlijk leiderschap. In de visie van Zeyn is (persoonlijk) leiderschap de belangrijkste voorwaarde om teams en organisaties te laten groeien. We werken toe naar jezelf kennen, inzicht hebben in je gedrag en houding en je eigen leiderschap. Bij Zeyn helpen paarden je daarbij. Zij zijn hiervoor de ideale sparringpartners, zonder oordeel spiegelen zij je attitude en intenties, en ze dagen je uit om je leiderschap te tonen.”

www.zeyn.nu

[advertentie]

IS HET VERANTWOORD OM FLORIS THUIS TE LATEN WONEN?

Dat is één van de vraagstukken waar de landelijke Commissie Ethiek Jeugdzorg zich mee bezig houdt. Kijk voor meer informatie op:

mijnvakbond.nl/jeugdzorgethiek

CNV ZORG & WELZIJN

voor de groep jongens dat de pony reageerde op hun eigen gedrag. Dat is een stap vooruit. Maar dan moet je nog leren je gedrag te 'keren' en dat mee te nemen naar je eigen wereld.

Er was hier een jongen die bijzonder snel geïrriteerd raakte en dan agressief werd. Samenwerken met medeleerlingen was onmogelijk. En hij was inmiddels ook in aanraking gekomen met de politie. Hij kreeg de mogelijkheid om bij mij met een paard te werken. Hij vond

paarden wel 'cool' dus dat zag hij wel zitten. Maar het paard waarmee hij ging werken, draaide zich direct om en liep weg. De jongen schrok en werd direct boos. Stap voor stap liet het paard hem echter zien dat als je een relatie aangaat en niet boos wordt het paard je benadert. En zelfs met je samenwerkt, zoals dit paard ook ging doen. En voor het eerst voelde deze jongen zich gewaardeerd. Hij wás iemand voor het paard. En dan begint de verandering. Dat andere gedrag heeft hij langzamerhand weten te vertalen naar elke omgeving in zijn eigen wereld.
Hij voelt zich nu gewaardeerd en dan heb je ander gedrag. Echt wel!"

> “Drukke, energievolle, schijnbaar ongerichte kinderen – zij willen en kunnen niet aan het gemiddelde voldoen”

ADHD: onderdrukken of laten uitrazen?

Er zijn van die onderwerpen die je heel erg bezighouden. Waar je last van hebt. Zo’n onderwerp is ADHD voor mij. Hoe de wereld met ADHD omgaat.

door **Els van Noorduyn**

Nu ben ik geen expert en ik weet dat er echt heel erge beschadiging kunnen zijn. En dan heb je natuurlijk medicatie nodig. Maar ik denk dat er een heleboel kinderen zijn waar we niet meer mee om weten te gaan. Scholen vinden het lastige om drukke kinderen in de klas te hebben. Zij verstoren te veel. Op straat hetzelfde: zo veel (levens)energie, dat past niet in ons beeld over de wereld en bij het gemiddelde van wat wij denken te kunnen hanteren. Maar ik vind die kinderen zo spannend! Want druk zijn, is zo oud als er kinderen zijn. Drukke, energievolle, schijnbaar ongerichte kinderen – zij willen en kunnen niet aan het gemiddelde voldoen. Dus heb je het als docent of sportcoach lastig. En ook ouders weten het niet meer en verwachten van anderen hulp. Maar wat als je ze meer laat bewegen? Uitrazen, als het moet – als zij de saaie lessen of trainingen niet meer stil willen blijven zitten? Stilzitten, hoezó? Dan gebeurt er niets!

Blote voeten

Ik heb tijdens mijn docentenperiode regelmatig met kinderen uit het Marokkaanse Rifgebergte gewerkt. De ouders waren naar Nederland gekomen en het kind was weggeplukt uit zijn vertrouwde omgeving, waar het zijn dagen doorbracht in de vrije natuur. Weg uit een leven van altijd bewegen en heel andere dingen leren. En dan wordt zo’n kind in een school gedropt. Wat dacht je dat zo’n kind doet? De hele dag rondjes lopen in de klas. Met schoenen aan in plaats van op blote voeten. Zich afvragend of er iets interessants voor hem of haar bij is. Het ene kind past zich na een paar maanden aan, houdt op met hollen en wordt passief. Maar het andere kind blijft zich verzetten en móet blijven bewegen en druk zijn. Anders werken het lijf en de rest niet zoals bij dat kind past.

Nu stoppen wij er naar mijn gevoel wel erg vaak medicijnen in waarvan wij niet weten wat de langetermijneffecten zijn op de hersenen. En nogmaals, bij sommige kinderen zal het ongetwijfeld noodzakelijk zijn. Maar toch pleit ik voor een andere benadering.
Hoe kun je die energie gebruiken en wat moet je dan anders doen? En is dat voor andere kinderen ook niet heel wezenlijk om te zien dat er meerdere manieren zijn om met energie om te gaan in plaats van te dimmen het te gebruiken? Dan is het handig om kennis uit andere werelden te halen en te begrijpen dat maatwerk nodig is voor elk kind. Standaard bestaat dan ook niet.

Ritalin en creativiteit

Hoogleraar cognitieve neuropsychiatrie Roshan Cools zegt in de Volkskrant van maart 2014 dat onze hang naar controle en zelfbeheersing de reden is voor een stijgend verbruik van breindoping. Ritalin helpt onze kinderen misschien beter te focussen maar dat is

niet altijd een goede zaak. Het gebruik van Ritalin leidt tot cognitieve vernauwing. Maar wij willen juist innovatie en dat betekent ruimte bieden aan flexibiliteit. Creativiteit vraagt juist om afleiding, om dromen, om te denken buiten de gebaande paden – creativiteit is niet doelgericht. Denk maar aan de verstrooide professor of aan Albert Einstein, die op school niet kon functioneren. Impulsiviteit onderdrukken betekent ook dat je minder snel reageert op een prikkel. Dat kan heel gevaarlijk zijn bij het oversteken van een straat.

Snelle oplossingen

Volgens hoogleraar pedagogiek Micha de Winter willen wij in de samenleving eenvoudige en snelle oplossingen, indien beschikbaar. Die snelheid heeft onze natuurlijke voorkeur. De epidemie van ADHD-achtige stoornissen bestrijden wij liever met Ritalin dan door ons af te vragen in hoeverre onze tolerantiegrenzen voor kinderen en anders functionerende hersenen wellicht zijn afgenomen. Wij bestuderen niet meer onder wat voor sociale omstandigheden zulke denkpatronen zijn ontstaan. Wij doen dus interventies die berusten op een versimpelde, gefragmenteerde analyse van het betreffende probleem. Er wordt een beperkt deel van de oorzaken aangepakt, meestal gelegen op het niveau van het individuele gedrag. En wij, de omgeving dan?
Het pilletje helpt direct, zonder dat we ons andere zaken hoeven af te vragen en zonder dat we iets hoeven te onderzoeken. Hoe komt het toch dat wij niet meer in staat zijn verder te kijken dan onze neus lang is? Het kost tijd en geduld en we moeten vragen stellen en dingen onderzoeken, maar kinderen verdienen het dat wij kiezen voor de snelle oplossingen en afstappen van de makkelijke interventies zoals pillen.

Anders kijken

Kinderen hebben recht op anders kijken en handelen van de maatschappij. Ik denk dat dit ook nadrukkelijk anders kan. Kinderen horen te bewegen en te sporten. Veel ruimte en licht zijn belangrijke voorwaarden om je eigen energie anders te leren gebruiken. Laat ze maar gaan, laat ze maar uitrazen. Zelfs als kinderen woedend zijn. Want juist dan kun je ze leren hoe je met je emoties omgaat. Je moet goed kijken wat er gebeurt en dan kun je, ook als ze boos zijn, mooie dingen zien. Je kunt het kind helpen te leren hoe het zijn energie kan inzetten voor wat het kind zelf belangrijk vindt. Ouders of docenten die dat willen, moeten wel de vaardigheid hebben (of ontwikkelen) om echt goed te kijken en luisteren. En zich steeds blijven afvragen wat het kind bedoelt. En dan wordt het zo spannend. Een kind is zo open in zijn handelen en bewegen. Het gaat meestal vloeiend bewegen in plaats van hoekig of alle kanten op bewegen. Belangrijk: beweegt het in de hele ruimte ? Of zoekt het steeds de grenzen van de ruimte op. De betekenis is per kind verschillend omdat elk kind uniek is. Hoe hanteert het kind zijn taal? Hoe ervaart het zelf zijn hoge energieniveau? Hoe gebuikt het zijn zintuigen. Is dat wel gericht of gebruikt het kind meerdere zintuigen tegelijkertijd? Is het zich nog wel bewust van zijn omgeving?
Dit zijn de vragen die helpen om anders naar het kind te kijken en het voor dat kind op een andere manier in te vullen. Sporten, stoeien, lawaai maken, je grenzen leren opzoeken, met je ongenuanceerde emoties aan de slag.

Doe nog maar een rondje

Ik ben nog steeds blij dat mijn moeder mij begreep. 's Avonds, voor het voorlezen, zei ze altijd: ga nog maar even een rondje fietsen. Dan keek zij uit het raam, elke keer als ik weer voorbijkwam. Meestal riep ze dan: doe nog maar een rondje. Ik stopte uiteindelijk uit mezelf en kroop dan op de bank naast mijn moeder om lekker naar mooie verhalen luisteren. Fysieke levensenergie omgezet in luisteren. Nog steeds gebruik ik dit principe: eerst je energie kwijt, dan kun je met je volle aandacht iets anders doen. Zo blij dat mijn moeder deze kennis had. ■

Onderwijs:
hoe doen wij het nu en hoe zou het kunnen?

door **Els van Noorduyn in samenwerking met Godelieve Spaas**

Wie is Thieu Besselink?

Thieu Besselink is een zeer creatief, vernieuwend en een gedreven mens.
Hij werkt op het gebied van onderwijsinnovatie zowel de theoretische als aan de praktijkkant.
Hij is oprichter van The Learning Lab en co-creator van de Nederlandse School.
Zijn zienswijze op het onderwijs en de onderwijs geschiedenis bracht mij vanzelfsprekend bij hem voor dit interview.

Ik heb Thieu alweer een tijd niet gesproken, dus wordt er eerst bijgepraat over het oprichten van zijn Nederlandse School: een opleiding voor meesterdocenten. Die in de toekomst onderzoekender, creatiever en ondernemender individuen zijn dan ooit en met een optimistische blik naar de complexe en onvoorspelbare wereld om zich heen kijken. Hij is overtuigd dat zowel de student als de docent nieuwe stijl zichzelf in een breder perspectief gaat plaatsen.

Dan komt er een bijzonder verhaal over hoe onderwijs ontstaan is en waarom wij nu onszelf geen vragen meer stellen. Dit verhaal heeft hem gebracht tot het oprichten van de nieuwe school.

“Vroeger had onderwijs een helder doel. Het had een nadrukkelijke samenhang met het industriële tijdsperk en de arbeid die daar bij hoorde. Er was gewoon menskracht nodig. Mensen moesten opgeleid worden om de economie draaiende te houden. Het was een soort vanzelfsprekendheid dat de kerk in het onderwijs een helder wereldbeeld toevoegde of het zelfs vanuit dat wereldbeeld vormgaf. Omdat de school er voor iedereen was, ontstond er een schaalprobleem. Dus was de volgende vraag: hoe gaan wij dit oplossen? Onderwijs werd ingericht als een industrieel model en dat is doorontwikkeld in de loop van de tijd. Voor die periode was het een goed model. De armoede nam af en kennis nam snel toe. Je kunt zeggen dat het een succesvol project was.
Maar nu lopen we vast in die logica van toen.

Economie is dominant geworden in de huidige tijd. Het onderwijs is aan de hand van de waarde van de economische logica ingevuld. De relatie overheid-burger-kind-docent is verworden tot een klant/leverancier-relatie. Waarbij de ouder het beste product wil voor zijn kind en de overheid de burger op de meest efficiënte wijze bijstaat.

De huidige crises in economie, klimaat en samenleving maken dat alleen economisch georiënteerd onderwijs niet langer effectief is voor de korte en langer termijn. Het dilemma daarbij is dat we nu nog niet weten hoe een nieuwe economie, andere vormen van leven en welzijn, en zorg voor onze omgeving vorm zullen krijgen. Tegelijkertijd moeten we mensen opleiden om vorm te geven aan die nieuwe samenleving. Alle spelers, kinderen, docenten, ouders en de overheid hebben hun eigen manieren en ervaringen om daar aan bij te dragen. En allemaal passen zij niet meer in het huidige jasje.

Om aansluiting te houden bij de huidige concurrent-onderwijsinstituten en de arbeidsmarkt gaan wij vaker testen en nog meer testen, want meten is nu weten.
Wat betekenen die metingen voor de docenten en de scholen? Kom je nog wel aan je echte werk toe? Hoe zijn de waarden achter die test nu echt bepaald? Rekenen en taal blijven het belangrijkst, iedere school doet het nu. De logica van de school is hoger scoren en pas dan word je gezien als een betere school. Dit geeft ouders de macht om te kiezen voor de betere school die uit tests naar voren komen. De school wordt beloond en ontvangt meer geld.
Bij een zwakke school, gemeten naar de bestaande scores, komt de inspectie direct langs. Het belang om te scoren is zo groot dat alle energie zich daarop richt. Dan wordt er nog meer gedrild in plaats van dat het onderwijs scholen en overheden en ouders zich de bredere vraag stellen: waar gaat het eigenlijk om in het onderwijs?
Nu is het antwoord nog steeds dat onderwijs verbonden is aan het huidige economische model.
Het argument daarachter komt voort uit een democratische verantwoording, de logica van de inspectie. De criteria zijn nauw/smal vanwege het grote economisch belang dat erachter schuilt.
Consequentie van pure aandacht voor economie is dat wij sturen op geld, beleid, best practices. En het management wordt daarop afgestemd. Als je het anders doet, loop je tegen bovenstaande zaken direct aan. Dan word je ook bestraft.
De docenten worden steeds minder de creatieve professionals. Zij mogen niet meer hun eigen oordeel hebben. Zij zijn verworden tot uitvoerder van het beleid. Geleerd naar schoolprogramma, tests en drills. Zij worden gezien als een vervangbaar persoon, als een fabrieksarbeider zoals hoorde bij de industriële economie.

Scholen kunnen niets anders doen op dit moment dan kiezen voor blijven werken volgens het bestaande model en alles nog meer controleren. Het geheel is over de top. Het is voor de kinderen zo complex,oninteressant, weinig uitdagend, onpersoonlijk en niet passend bij wat zij ervaren in hun dagelijks leven. Logisch is dan ook schooluitval. De potentie, talenten, interesses, ervaringen en beleving van de leerlingen en de studenten wordt niet aangesproken.
De opleidingen zijn verworden tot het afvalputje van de opleidingen.
Voor emotie en liefde is geen plaats op school. De docenten zijn vastgelopen in het bestaande stramien. Noodgedwongen ontstaat er weer een nieuw fase. Deze fase bestaat uit nog meer controle door de inspectie. De logica van de inspectie is de waarheid. Zij lopen echter ook tegen de grenzen van het systeem aan. De druk van het systeem wordt veel te groot.
Nieuwe scholen, nieuwe onderwijsideeën krijgen niet de ruimte om zich te ontwikkelen want dat kost veel energie en liefde. Wat er in de praktijk gebeurt, is volgend. Leerlingen ervaren die ontstane grenzen en protesteren regelmatig op verschillende wijzen.

Een grote interne spanning is ontstaan door de druk die op de school en de leiding van die school ligt. Deze druk ontstaat mede doordat de leiding met

alle omgevingen moet onderhandelen: met ouders als klanten, met vervolgopleidingen en het beroepenveld over aansluiting, met de inspectie over criteria en met de overheid over onderwijsvernieuwing. Niet alleen de externe spanning die is ontstaan maar ook de interne culturen zijn lastig. Docenten worden nauwelijks in staat gesteld om verantwoordelijkheid te nemen voor hun manieren van lesgeven. Alles draait om regels en afspraken en niet om de leerling, de actualiteit en de context van de leerling en de school. Zo ontstaat er langzamerhand verlies van de legitimatie. Ouders zijn conservatief en stellen zich op als consument: ik koop een goede opleiding voor mijn kind. School is verworden tot massa-/standaardproduct.
Studenten verliezen hun motivatie omdat zij de zin niet zien van wat ze leren. Zin- en betekenisgeving wordt door veel mensen, met name ook jongeren gezien als een belangrijke drijfveer voor hun handelen. Waartoe doe ik iets? Waar wil ik aan bijdragen? Die vragen hebben in het huidige onderwijs geen plek. Onderwijs nu richt zich op de wat- en hoe-vraag. Op reproduceerbare kennis. het resultaat telt, niet het leren hoe je leert. Niet het kiezen in wat je leert.
Leren op basis van ervaring maakt subjectieve ervaringen en mening even belangrijk als objectieve en beproefde kennis. Door die subjectieve elementen mee te nemen, worden leerlingen zich bewust van hun perceptie van en oordeel over hun omgeving. Over de keuzes die zij maken hoe daarin te handelen en waaraan bij te dragen. De relevantie van je handelen wordt daarmee ervaarbaar en bespreekbaar waardoor je er ook verantwoording voor kunt nemen. Je wordt aanspreekbaar op je handelen en spreek ook anderen daarop aan. In een snel veranderende wereld zijn dat belangrijke kwaliteiten.
Samenlevingen zijn nu anders: er is een nieuwe economie aan het ontstaan. Daarin zullen nieuwe banen onstaan, die we nog niet kennen. Welke banen zijn dat? Wat vragen die van je? Waar leid ik voor op als docent? De sociale relatie verandert en culturele samenleving is niet houdbaar alleen via het producten en consumenten. Dat zijn uiteindelijk uitputtende principes."

Thieu stelt zichzelf de volgende vragen:
"Hoe leid je op als je niet weet waarvoor? Hoe leid ik op voor een nieuwe wereld, die we samen opnieuw mogen ontwerpen, zowel op cultureel en sociaal als op technologisch en economisch gebied?
Er moeten andere antwoorden komen op dezelfde vragen. Het traditionele gezinsleven is vervangen door een grote variatie aan samenlevingsverbanden met verschillende culturen en achtergronden. Opvoeden, volwassen worden en de samenleving vormgeven doe je samen met ouders, kinderen, scholen en instituties. Scholen komen daarmee midden in de samenleving te staan. Ze maken er deel van uit en geven er mede vorm aan."

Thieu's mening is dat leren betekent: de maatschappij ervaren, er deel van zijn, er verantwoording voor nemen en er mede vorm aan geven. Daar leer je van op vele niveau's en ontwikkel je als mens door. Volgens Thieu zijn daarin vrije ruimte en vrije tijd cruciaal, omdat je alleen dan ervaart dat je zelf beslissingen moet nemen over de invulling van je leven en van je omgeving. Wat is daar de betekenis van voor het individu en de maatschappij, en vice versa? Het is belangrijk om leerlingen deze vrije omgeving te later ervaren onder veilige en beschermde omstandigheden, zodat de uitnodiging tot leren en durven experimenteren maximaal is. Zo worden leerlingen ondernemend en leren zij dat de economie de mogelijkheid geeft om waarden te creëren voor een ander.

Ik ben het met Thieu eens en zie dat dit laatste al in gang is gezet door jongeren van deze tijd. Bijvoorbeeld: de sporters uit mijn groep doen ballet, turnen, voetballen en andere spelen. Juist omdat dit een belangrijke bijdrage levert in het presteren. Wat je leert in andere omgevingen is zo belangrijk om mee te nemen naar je eigen prestatiemoment. Niet meer één ding doen maar omgevingen gebruiken om effectiever te worden.

Vrij zijn en vrij worden

Ik heb als voorbeeld 'vrij worden en blijven' nader beschreven aan de hand van vragen stellen. Juist door deze vragen word je je bewust van wat vrij worden kan zijn voor je jezelf en al die omgevingen waarin je beweegt.
Belangrijk is dat je leert te schakelen tussen concreet en abstractie en tussen verschillende disciplines.

Ook Thieu stelt zijn studenten vragen om bewust zijn te genereren op vrijheid. Bijvoorbeeld:
Wat heb jij nodig om vrij te worden? Wat betekent onderwijs daarin voor jou? In welke context ben je meer of minder vrij? En in welke context wil je meer of minder vrij zijn? Wanneer wil en kun je je aanpassen? En wanneer niet? Wat is het belang van gedeelde waarden of werkwijzen voor jou? Hoe leer je het makkelijkst? Hoe leer je het meest? Wat wil je toevoegen of veranderen aan je context? Met wie wil je dat samen doen?

Thieu geeft les aan studenten in The Learning Lab. Binnen de Nederlandse School houdt hij zich bezig met het ontwikkelen van een opleiding voor docenten. De docenten leren eerst zelf het nieuwe onderwijsconcept te begrijpen door het te ervaren, ermee te experimenteren en op basis daarvan hun eigen onderwijs opnieuw vorm te geven, waarna zij leerlingen mee kunnen nemen in hun eigen ontwikkeling. De basisgedachte voor zowel de docent als de student is dat je niet kunt vertrouwen op routine of standaarden. Op onbekend terrein kun je alleen leren door te creëren en te handelen in het moment.

Vrijheid ervaren is een voorwaarde om zelf vorm te geven aan je eigen leren en dat van anderen. Ook docenten zullen die transformatie door moeten. In het nieuwe onderwijs zijn zij niet langer de persoon met de antwoorden maar mede-onderzoeker, ondernemer en ontwerper van het leerproces van hun leerlingen en van henzelf.
Dat betekent ook dat docenten en leerlingen verbindingen zullen aangaan met mensen en situaties buiten de school om met hen mee te denken, om manieren van werken uit te proberen, om samen vorm te geven aan een experiment waar iedereen van leert en de wereld een beetje beter van kan worden. Dat betekent niet nog meer outsourcen maar wel verbindingen en relaties aangaan om samen verder te komen. Samen in de zin van samen verantwoordelijkheid nemen om het goede te doen.

Zo bouwen studenten en docenten samen aan leerprocessen, een betere wereld en een gedegen portfolio voor studenten. ■

Finale *Kinderen*

Ik dacht: dit tijdschrift wordt gemakkelijk te schrijven. Maar dan komen de omstandigheden aan de orde waar kinderen allemaal in terecht kunnen komen. En dat zijn heftige onderwerpen: scheidingen, misbruik, pestgedrag, intimidatie, criminele thuissituaties en extreme opvoeding zoals streng vegetarisch eten. En ongetwijfeld laat ik ook nu weer veel onderwerpen liggen. Toch geloof ik heilig in de kracht en flexibiliteit van kinderen. Als je hun kracht kunt pakken, komen ze er meestal eruit. Hoe ingewikkeld het ook voor ze is. En dat weet ik omdat ik tien jaar in het onderwijs gewerkt heb en kinderen in lastige situaties heb begeleid vanuit bewegingsonderwijs. Ik heb alle soorten hulpverleners voorbij zien komen en met ze samengewerkt om de situatie van die kinderen te verbeteren. En toen al heb ik de kracht van kinderen gezien. Geef ze zelfvertrouwen, geloof in die kinderen, daag ze uit. Maak ze verantwoordelijk. Neem ze serieus. Geef ze veel liefde! Ook al hebben ze het nog zo lastig en ook al doet je hart zeer vanwege de pijn die ze ervaren.

Maar dan zijn er ook al die fantastische mooie momenten met kinderen. Zij blijven je verrassen omdat ze niet belast zijn met allerlei vormen van kennis en ervaringen. En meestal in staat zijn, met veel humor, hun situatie te relativeren. Ik vind hun taal en humor zo boeiend. Hun sprankelende energie, hun tintelende ogen van ondeugendheid en hun originaliteit.
En al die mensen die met jonge kinderen kunnen werken: de muziekdocent, de dansleraar, de sportcoach en noem maar op. Ze zien elke dag hoe kinderen handelen – zoveel rijkdom die niets kost.

Wat wij volwassenen kunnen leren, is dat wij hen niet moeten willen beteugelen maar juist het tegendeel moeten doen. Stap in hun wereld, speel mee en krijg dezelfde energie die kinderen hebben. Geef ze de ruimte en de vrijheid die daarbij hoort. En leer zelf te kijken met andere ogen.

Ik heb de luxe om in mijn 'sportwereld' elke keer opnieuw met spannende jongeren te mogen werken. En je leert dan elke keer weer zoveel als je echt naar hen luistert. Laatst reed zo'n jonge knul met me mee naar de sporthal. De hoeveelheid vragen was overdonderend. De thema's waarover hij nadacht waren onverwacht hoogwaardig. Vragen over hemzelf en wat hij wilde en hoe hij zijn sport wilde aanpakken. Besluitvaardig en zich niets aantrekkend van de wereld om hem hen. Zo wil hij het en zo gaat hij het doen, punt uit.
Of die sporter die ik gezegd heb niet meer na tien uur 's avond met mij te whatsappen. Het antwoord was: je hoeft niet te reageren maar ik wil mijn ideeën direct aan je melden zodat ik ze niet kwijtraak. Wat een drive!
Genieten van die rijkdom wens ik iedereen toe.

Ook nu weer hebben veel mensen met mij meegedacht en gaven zij mij hun tijd om iets van hun ideeën te delen die met de omgeving van kinderen te maken hebben. Dank.

Ik gun u veel plezier met het lezen van deze editie over kinderen. Gelukkig blijven er altijd kinderen bestaan dus zal hun beginnersgeest er ook altijd zijn.
Geniet!

Els van Noorduyn

Volgend nummer:

BEN JE NET **AFGESTUDEERD** (HBO/WO)?
LANCEER JE **CARRIÈRE** MET **CHALLENGE**!

Challenge

BEN JE **ONDERNEMER** EN OP ZOEK NAAR
EEN **FRISSE BLIK** OP EEN **VRAAGSTUK**?
VOOR MEER INFORMATIE: **WWW.KRIDATIECHALLENGE.NL**